מסורת השס"

אף כאן בפרוסה. לברך על אכילת מצה ושתי שלימות מייתי משום ברכת המוציא דלא גרע משאר ימים טובים שצריך לבצוע על שתי ככרות שלימות ובוצע מאחת מהשלימות: **אף כאן פוטר ומפיק ומפטר לופס.** כדי שלא תתמין: **משום קפא.** שרף החזרת קשה ויש בו חרס: **קפא דמפא המפא.** מי שאכל חזרת ואלה בשביל הקפא יאכל לענן וירפא: **קפא דמפא כרתי.** מי שאכל לענן וקשה לו יאכל כרתי: **תמימי.** ישתה מים חמין: **קפא דכולהו תמימי.** חרס של כל ירקות חמין רפואה להן: **זכר לפפוח.** שהיו יולדות בניהן שם בלא עצב שלא יכירו בהן מצריים דכתיב תחת התפוח עוררתיך (שיר ח): **לסמוכיה.** להטיל ולכתוב בו הרבה כדי שיהיה עב וצריך לקרוייה להטיל בו תפוחים ויין ומילתא דאית בו קיוהא: **צריך לקרוייה.** זכר לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטיט: **סבלין.** ירקות שמטילין בחרוסת זכר לתבן, וחלוסת שבתשיש בו הדק זכר לטיט: **פגרי פרך.** חטווים היושבים אצל חלטתיהם ומוכרין כמו מלין מן המרכיס (שם ג): **מתני' וכאן סכן שואל אצו.** כאן במזיגת כוס שני הבן שואל את אביו מה נשתנה מכשיו שמוזגין כוס שני קודם אכילה:

[גיליון מהרש"ל]

[גיליון מהרש"ל]

גמרא

רש"ם

אף כאן בפרוסה. לברך על אכילת מצה, ושתי שלימות מייתינן משום המוציא דלא גרע משאר ימים טובים שצריך לבצוע על שתי ככרות ובוצע מאחת מהשלימות: **דרכו של עני פוטר ומפיק ומפטר לופס.** וטותו מיד לתמוך כשנגמר היסקו שירא שמא יצמצם התנור קודם שיזדמן עוסקין שניהם זה בהיסק התנור וזו בעיסה אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה כדי שלא תתמין: **משום קפא.** שרף החזרת קשה הוא והרי הוא כחרס: **קפא דמפא.** מי שאכל חזרת ואלה בשביל הקפא יאכל לענן וירפא: **קפא דמפא כרתי.** מי שאכל כרתי כרישים וקשה לו יאכל כרתי: **תמימי.** ישתה מים חמין: **קפא דכולהו, תמימי.** חרס של כל הירקות, מים-חמין-רפואה להם: **זכר לפפוח.** במסכת סוטה (דף יא:) שהיו יולדות שם בניהם בלא עצב שלא יכירו בהן מצריים דכתיב "תחת התפוח עוררתיך" (שיר ח): **לסמוכיה.** לכתוב בו ירקות הרבה כדי שיהא עבה: **וצריך לקרוייה.** להטיל בו תפוחים ולתת ביה קיוהא זכר לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטיט: **סבלין.** בשמים שמטילין בחרוסת זכר לתבן (*וחרס) שבתשיש בו הדק זכר לטיט: **פגרי פרך.** כמו מלין מן המרכיס (שם ג) חטווים היושבים אצל חטוויתיהן ומוכרין: **מתני' וכאן סכן שואל אם אביו.** כאן במזיגת כוס שני הבן שואל את אביו אם הוא חכם מה נשתנה מכשיו שמוזגין כוס שני קודם אכילה, ורבינו קבל מרבו ר' יעקב בן יקר הבן שואל כמו "כן בנות צלפחד" (במדבר כז) כלומר דין הוא שיהא שואל במזיגת כוס שני מה נשתנה: **מעבילין פעם אחת.** טיבול ירקות בתוך הסעודה וגמרא פריך לה: **שתי פעמים.** טיבול ראשון דשאר ירקות וטיבול שני דמרור: **סלינלה סוס כולו צלי.** בזמן שבית המקדש קיים היה שואל כן: **ולפי דעתו של בן אביו מלמדו.** אם מבין הרבה יפרש הכל: **מתחיל בגנות.** מפרש בגמרא: **גמ' אמר כל יומי לא פגיש דלא מעבילינן.** דקתני "שבכל הלילות (אין) אנו מטבילין פעם אחת" אבל שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות" ניחא למיפרך הכי דהתם ס"ק "בכל הלילות אין אנו מחזירין אחר מרור": **מיובא לדרדקי.** בתמיה הא משום הכירא דתיובתא כדי שישאלו קטנים: **אלא אמר רב ספרא כו'.** מהכא שמעינן דהכי אית לן למימר "שבכל הלילות אין אנו מטבילין [אפילו] פעם אחת" והאומר "אין אנו מחייבין לטבל" שיטות הוא כידו: **ופפר.** לאחר שאילת הבן התחיל לומר "עבדים היינו" וגומר הגדה בשבח והודאה כלומר "כן עשה לנו הקב"ה שהיינו עבדים והוציאנו משם" שלשה

מה דרכו של עני בפרוסה. **אלא** דגם **למוציא** צריך לברך על הפרוסה וכן משמע בפ' כיצד מברכין (ברכות דף לט:) דקאמר הכל מודים לענין פסח שמניח פרוסה בתוך השלימות ובוצע פי' אפילו למ"ד מברך על השלימה ופוטר את הפתיתין מודה לענין פסח דאיכא מברך על השלימה **אלא** על הפרוסה משום מה דרכו של עני כו' ומניחה בתוך השלימה כדי שיהא נראה שבצע על השלימה ומשמע דלענין המוציא קמיירי וקאמר כתר הכי *א"ר חייא בר אבא בשבת חייב לבצוע על שני ככרות שנאמר לקטו לחם משנה ועיקר מילתיה דר' חייא בר אבא בפרק כל כתבי (שבת ד' קיז:) אלא להכי מייתי התם אחר פסח לומר שצריך שם מצה שלישית משום לחם משנה וחייב לבצוע על שתי ככרות בין בשבת בין בי"ט דאי לאו הכי למה הביא שם מילתיה דר' חייא וכן פסק רב אלפס דצריך לבצוע על שתי ככרות ביום טוב והטעם לפי שהיה לחם משנה יורד בערבי ימים טובים וקשה שאנו מתפללים "אתה קדשת" "וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים" ואמר (במכילתא פרש' בשלח) בזמן ברכו בזמן קדשו משמע בי"ט היה מן יורד, *וכן היה טוהר ר"ל מנחס מעני ור"ל יום טוב שהיו מברכין הכל על הפרוסה, אך אי"ש היה מברך המוציא על השלימה והדר על אכילת מצה על הפרוסה ובוצע משהיתן יחד וכן עמא דבר ולכך עושין על השלישית כריכה כדי לקיים מצוה בשלשתן:

צריך לסמוכיה ולריך לקהוייה. ובירושלמי אמר אית דעבדי זכר לדם ומשום הכי קרי ליה "טיבולו במשקה" וכן עמא דבר: לסמוכי, ובשעת אכילה מקלשין אותו ביין וחומץ, ובתשובת הגאונים מפרש לעשות חרוסת בפירות שנדמה לכנסת ישראל בשיר השירים (ח) "תחת התפוח עוררתיך, כפלא הרמון, התאנה חנטה, אמרתי אעלה בתמר, אחוז" אל גנת אגוז, ושקדים על שם שקד' הקב"ה על הקץ: **תנרי** חרך שבירושלים. משמע דהלכה כר' אלעזר בר' לוזה וגם בספרים כתב ר' יוסי ונימוקו עמו וכן עשה ה"ר יוסף בסדרו חרוסת זכר לטיט:

הלילה הזה מרור. הא דלא אמר כולו מרור משום דאכלינן שאר ירקות בטיבול ראשון: **כולו** צלי. רב חסדא מוקי לה בחלו דברים (לעיל דף ע:) כגון תימא דאמר "חגיגה הבאה עם הפסח אינה נאכלת אלא צלי" ואע"ג דקאמר התם "ואמר רב חסדא" ובפרקין ליתיה, דרך הגמרא כן:

***ואמרתם** זבח פסח הוא. פי' בתמירה שצריך לומר "פסח זה שאנו אוכלין" ואיתקש מצה ומרור לפסח וכ"ל נמי מצה זו מרו' זה: ***לפיכך** אנחנו כו'. י"א שבע הודאות ולא יותר כנגד ז' רקיעים: ותותס

מעבילין פעם אחת. טיבול ירקות בתוך הסעודה וגמרא פריך לה: **שתי פעמים.** טיבול ראשון דשאר ירקות וטיבול שני דמרור: **סלינלה סוס כולו צלי.** בזמן שבית המקדש קיים היה שואל כן: **ולפי דעתו של בן אביו מלמדו.** אם מבין הרבה יפרש הכל: **מתחיל בגנות.** מפרש בגמרא: **גמ' אמר כל יומי לא פגיש דלא מעבילינן.** דקתני "שבכל הלילות (אין) אנו מטבילין פעם אחת" אבל שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות" ניחא למיפרך הכי דהתם ס"ק "בכל הלילות אין אנו מחזירין אחר מרור": **מיובא לדרדקי.** בתמיה הא משום הכירא דתיובתא כדי שישאלו קטנים: **אלא אמר רב ספרא כו'.** מהכא שמעינן דהכי אית לן למימר "שבכל הלילות אין אנו מטבילין [אפילו] פעם אחת" והאומר "אין אנו מחייבין לטבל" שיטות הוא כידו: **ופפר.** לאחר שאילת הבן התחיל לומר "עבדים היינו" וגומר הגדה בשבח והודאה כלומר "כן עשה לנו הקב"ה שהיינו עבדים והוציאנו משם" שלשה

אף כאן בפרוסה דבר אחר מה דרכו של עני - הוא מסיק ואשתו אופה אף כאן נמי הוא מסיק ואשתו אופה: אע"פ שאין חרוסת מצוה: ואי לא מצוה, משום מאי מייתי לה? א"ר אמי משום קפא, אמר רב אסי קפא דחסא חמא, קפא דחמא כרתי, [קפא דכרתי חמימי] קפא דכולהו חמימי, אדהכי והכי נימא הכי "קפא קפא דכירנא לך ולשב בנתיך ולתמני כלתך": רבי אלעזר בר' צדוק אומר מצוה (ובו'): מאי מצוה? **רבי לוי** אומר "זכר לתפוח" ר' יוחנן אומר זכר לטיט אמר אביי "הלכך צריך לקהוייה וצריך לסמוכיה: לקהוייה "זכר לתפוח" וצריך לסמוכיה "זכר לטיט" תניא כוותיה דרבי יוחנן **תבלין** זכר לתבן, חרוסת **זכר לטיט** אמר רבי אלעזר בר' צדוק כך היו אומרים תגרי *חרך שבירושלים "בואו וטלו לכם תבלין למצוה": **מתני'** "מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אביו, ואם אין דעת בבן אביו מלמדו: מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה, שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות הלילה הזה מרור שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל *הלילה הזה כולו צלי שבכל הלילות (אין) אנו (*חייבים) לטבל אפילו) פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים" ולפי דעתו של בן אביו מלמדו. מתחיל בגנות ומסיים בשבח ודורש °מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה: **גמ'** ת"ר "חכם בנו שואלו ואם אינו חכם אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל לעצמו, ואפילו שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח שואלין זה לזה": מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים: מתקיף לה רבא אמו כל יומא לא סגיא דלא מטבלא חדא זימנא? אלא אמר רבא הכי קתני שבכל הלילות אין אנו חייבין לטבל אפילו פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים מתקיף לה רב ספרא "חיובא" לדרדקי אלא אמר רב ספרא הכי קתני אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים: מתחיל בגנות ומסיים בשבח: מאי "בגנות" רב אמר "מתחלה עובדי עבודת גלולים היו אבותינו" [ושמואל] אמר "עבדים היינו" אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה - עבדא דמפיק ליה מריה לחירות ויהיב ליה כספא ודהבא מאי בעי למימר ליה? אמר ליה בעי לאודויי ולשבוחי (א"ל [א] פטרתן מלומר מה נשתנה) "פתח" ואמר "עבדים היינו": **מתני'** רבן גמליאל היה אומר "כל *שלא אמר שלשה

[ע"ב]

[ע"ב]

[ג"ל מי]

[ג"ל מי]

[ע"ב]

[ע"ב]

[ע"ב